

gospod *Ljudevit Tomšić* v Zagrebu, jel je od novega leta zopet izdavat svoj »*Bršljan*«, list za mladež, zajedno pa je hrvaški pedagoško-književni zbor izdal II. del njegovega »*Sicla za pouku i zabavu*«. Isti književni zbor je tudi dal na svetlo II. knjigo Rousseau-ovega »*Emila*« v hrvaškem prevodu ter XV. zvezek »*knjižnice za mladež*«, v katerem je tiskan »*Pavao Mantegazza*«. Kot priloga šolskemu listu »*Napredku*« je od novega leta jel izhajati »*Risar u pučkoj školi*« od veččaka učitelja Kutera. Tistim, ki se zanimajo za stanje ljudskih šol in učiteljev, priporočamo knjižico »*Zakon o uredjenju pučke nastave i obrazovanja pučkih učitelja u Hrvatskoj i Slavoniji*«.

Iz higijenske literature naznanjamo dve novi knjižici, dr. *Lobmajerjevo* razpravo »*Najbolja zamjena materinoga mleka*« in dr. *Selakovo* »*Sudsko medicino*«. — Nov plod na polji duhovne književnosti hrvaške je »*hrvaški katolički propovjednik*«, ki od novega leta izhaja v Varaždinu v mesečnih zvezkih. Omeniti pa nam je tudi »*Besjedu sv. Gregora Naziančanika o svećeničtvu*«, ki jo je iz grškega jezika na hrvaški preložil dr. J. Rieger ter ji dodal nekoliko opazek in črtice iz življenja sv. Gregorija. — Učeni vseučiliški profesor dr. *Ante Bauer* je napisal zanimivo oceno Šulekove akademične razprave: »*Područje materijalizma*«. — Ker se v Ljubljani ravno napravlja vodovod, opozarjamo dotične kroge na razpravo vseučiliškega profesorja dr. *Pilarja*: »*Zagrebački vodovod sa gledišta geološkoga i hidrografijskoga*«. — Ker se je na Hrvaškem prav veljavna stranka jela poganjati za fonetični pravopis, začelo se je to imenitno vprašanje tudi v časopisih in knjižicah prav živahno obravnavati. Danes omenjamo dveh takšnih knjižic; prvo je napisal *Marcel Kušar* v Dubrovniku pod naslovom »*Nauka o pravopisu jezika hrvatskoga ili srpskoga*«, v drugi pa *Fr. Š. Kuhač* v Zagrebu razpravlja »*o hrvackom ili srpskom pravopisu na temelju glazbene eufonije*«. — Obe knjižici priporočamo slovenskim jezikoslovcem. — Statistiški urad v Zagrebu je izdal novo knjigo: »*Političko i sudbeno razdičenje kraljevine Hrvatske i Slavonije*«; profesor *Dane Gruber* je spisal in priobčil razpravo »*Vojevanje Ljudevita I u Dalmaciji*« (l. 1342 – 1348.); a dr. *Zoch* v Osijeku je izdal 23. zvezek že večkrat naznanjene »*hrvatske enciklopedije*«. — *Jugoslovenska akademija* je na svetlo dala XVI. knjigo »*Starih pisaca hrvatskih*«, za katero je profesor *Budmani* uredil spise *Petra Zoranića*, *Antona Sasine* in *Savka Gučetić-Bendeševića* in vsem spisal primerne životopise. Tudi je prišel na svetlo »*Ljetopis jugoslovenske akademije za godinu 1888*« ter XCIV. knjiga akademijskega glasila »*Rada*«, v katerem prof. *Valjavec* nadaljuje obširna svoja preiskavanja o »*naglasu u (novoj) slovenštini*«; prof. *Nodilo* svoja o »*Religiji Srba i Hrvata u pjesmah i pričah*« in pojašnjuje religijo o »*grobu*«; prof. dr. *Fr. Vrbanić* pretresuje »*rad hrvatskoga zakonarstva na polju uprave od godine 1861. do najnovijega vremena*«; prof. *Luka Zore* pa priobčuje »*Alegorije u Gundulićevoj Osmanidi*«. —

Neuvelo cvieće. Izabrane popievke slavnoga hrvatskoga glasbotvorca *Vatroslava Lisinskoga*. To je náslov zvezku, obsezaajočemu dvanajst večjih samospevov s spremljevanjem klavirskim, katerega je uredil in nedavno izdal slavnoznani hrvaški muzikolog in profesor glasbe *Fr. Š. Kuhač*. Kakeršen pomen ima za literaturo slovensko naš Vodnik, rekel bi, tisti pomen ima Lisinski za hrvaško glasbo. Razven tega je ime Lisinskega pa še tudi v tesni zvezi s prepородom národa hrvaškega v dóbi »*Ilirstva*«, kajti njegove pesmi so tedaj mogočno delovale na probudo národovo. Poleg imena Gajevega, voditelja tedanje dóbe, svetilo se bode vedno tudi ime Lisinskega v zgodovini národnega prepóroda hrvaškega. Skladbe Lisinskega, posebno milozvoneče njegove pesmi, razširjene so ne le po Hrvaškem, ampak po vsem slovanskem jugu. Tudi v vzporedih naših besed in koncertov bilo nam je ime Lisinskega že pogosto in vedno mil gost. Mnogo njegovih pesmij se je pri nas takó udomačilo, kakor bi bile zrasle prav na naših tleh. Njegovi

napevi so pa tudi res nežni, milozvočni in polni poezije in iz vseh veje pravi národní duh. Lisinski je napisal tudi dve operi. Prva, namreč »Ljubav i zloba«, v treh dejanjih, pela se je že večkrat v Zagrebu, v prvo leta 1846., kesneje pa, ko je pisatelj teh vrst sodeloval na zagrebškem gledališči prvi tenor in se je tedaj osnovala prvič stalna hrvaška opera, pela se je večkrat. Od leta 1877. pa je izginila iz repertoara, dominirati je začel tam italijanizem. Pevci, kateri so peli hrvaško, razkropili so se po svetu. V gledališkem vodstvu je bil zavladal ves drug duh. Namesto domačih pevcev je moralo slušati občinstvo, kakó jim Lahi popevajo za drage novce v národní hrvaški operi po — laško. To je tudi privedlo takó daleč, da je razpadlo, kar se je spočetka ustvarilo z velikim trudom in z velikimi žrtvami, razpadlo po neznanji vodstva, in letos so razpustili opero zagrebško, katera je, sprva stoječ popolnoma na národnih tleh, razvijala se takó lepo in v národu vnela toliko domorodnega zanosa. Druga opera Lisinskega »Porin« v petih dejanjih, katera mnogo nadkriljuje v vsem opero »Ljubav i zloba«, leži v arhivnem práhu in ni bila še predstavljana. Nadejamo se, da zasije hrvaški dramatiški glasbi zopet kdáj milejše solnce in tedaj morda zakliče vitez budník: »Porin, čas je, vstani!«

Razven navedenih oper je napisal Lisinski mnogo skladb za solovo in zborovo petje, za klavir in druge instrumente in za ves orkester. Kdor se želí sploh natančneje seznaniti s skladbami tega prvaka hrvaških skladateljev in s pomenom, katerega ima on sploh v zgodovini hrvaški, ta čitaj knjigo, katera je izšla leta 1887. pod naslovom »Vatroslav Lisinski i njegova doba. Prilog za poviest hrvatskog preporoda.« V tej knjigi, katero je tudi napisal neumorni glasbeni pisatelj in sloveči muzikolog Franjo Š. Kuhač, nahaja se ves životopis Lisinskega jako vestno in po najboljših virih sestavljen in obseza strokovnjaško oceno vseh njegovih mnogobrojnih skladb. V nji pisatelj živo slika hrvaški preporod v dóbi Gajevi, v kateri je živel in deloval Lisinski. Za nas Slovence je še tudi zanimivo védeti, da je bil oče Lisinskemu Slovenec, domá iz Novega Mesta, kateri se je preselil spočetka tega stoletja v Zagreb, kjer se mu je porodil l. 1819. sin Vatroslav. Prvotno se je imenoval »Fuchs«, Vatroslav pa si je ime pohrval v Lisinski. —

Da preidem tu na začetku omenjeno zbirko njegovih samospevov »Neuvelo cvieće«, navajam, da se nahaja v nji naslednjih sedem pesmij zloženih na izvorne hrvaške besede in sicer: 1. »Udaljeno«, za srednji tenor ali bariton; 2. »Dvije ptice«, za sopran ali tenor; 3. »Miruj srdce moje«, za bariton; 4. »Bjelana«, za visoki tenor; 5. »Tuga djevojke«, za srednji sopran; 6. »Tamburaška«, za bariton; 7. »Prosjak«, za srednji tenor. Za tem nahajamo tam dve češki in tri nemške pesmi uglasbene, katerim je pridán hrvaški prevod in sicer broj 8. »Vystěhovanec« (Odseonik), za visoki tenor; 9. »Po boji« (Poslie boja), za bas-bariton; 10. »Vergessen« (Zaborav), za tenor ali sopran; 11. »Der Zufluchtsort« (Utočište), za bariton; 12. »Die Botschaft« (Poruka), za srednji tenor. Lisinskega skladbe so prozračne, melodijozne in izvirne. Oblika jim je vedno pravilna, harmonizacija gladka in ne preobložena z nenavadno okorno modulacijo. Glasbene misli v njegovih skladbah so karakteristične in izrazne ter se naslanjajo na podlago hrvaških národnih napevov, katerih duha se je navzel takó, da ta veje iz vseh njegovih skladb in jim daje izraz prave hrvaške národne glasbe, njemu pa náslov prvega hrvaškega národnega skladatelja. To karakteristiko nahajamo tudi v 12. navedenih napevih Lisinskega, s katerimi je obogatela glasbena literatura hrvaška za dvorano in koncerte za ravno toliko toček. Ako mi je omeniti pojedinih napevov, to navajam pesem »Tuga djevojke« zaradi izvirne ritmizacije. Pogosta poraba kvartovih intervalov, kateri so posebno v hrvaških národnih napevih priljubljeni, dajejo skladbi tudi v tem oziru značaj národen. »Tamburaška« je po napevu in karakterističnem spremljevanji, katero oponaša jako dobro tresljaje strún tamburičnih, popolnoma národna skladba in za baritonov glas jako pri-

kladna. »Prosjak« v d-molu ima jako karakteristično spremljevanje prelepemu napevu, v katerem je Lisinski izlil vso bol svojega tožnega srca. Sploh je opaziti pri vseh skladbah Lisinskega v molu, da se odlikujejo s posebno lepoto in izrednim čustvom. V njih je našel najlepšo priliko za izraz čustvom trpečega svojega srca. S tem pa ni rečeno, da se mu niso skladbe v duru povedle; nasprotno, v pesmih »Der Zufluchtsort« (Utočišče) v es-duru in »Die Botschaft« (Poruka) v g-duru, katerima je Lisinski tudi besede sam zložil in katere je Avg. Harambašić jako lepo pohrvalil, pokazala se je Lisinskega fantazija v polni bujnosti in dramatiški sili. Tu nahajajo besede v glasbi véren izraz spominov pesnika-skladatelja ter sta obedve pesmi polni dramatiške kreposti, kateri dajeta pevcu lepo priliko, izkazati se v dramatiškem prednašanju petja. Želeti je torej, da bi se vsi ljubitelji slovanskega petja zanimali za te skladbe slovečega hrvaškega skladatelja in segli po tej zbirki, s katero izdajo si je pridobil za slovensko glasbo v obče, posebno pa za hrvaško vrlo zaslužni glasbenik in pisatelj prof. Fran Kuhač novih zaslug. Delo je izšlo vrlo ukusno tiskano; naslovni list ima tudi dobro pogojeno podobo Lisinskega in se dobiva za 1 gld. 60 kr. v akadem. knjigarni Lav. Hartmana (zdaj Kugli in Deutsch) v Zagrebu.

Naj pri tej priliki še tudi omenim, da se morejo dobiti v tej knjigarni, ali pa pri izdatelji g. Fr. Kuhači samem, štirje že izdani zvezki njegovih »Južnoslov. narodnih popievaka«, kateri obsegajo 1600 narodnih napevov s klavirskim spremljevanjem in kateri so poprej stali 20 gld. sedaj za 10 gld. Izdatelj razprodal bi rad še imajočo zalogo teh zvezkov za polovično prejšnjo ceno, da bi mu bilo s tem omogočeno izdati še 5. in 6. zvezek te zbirke, s katerima bo delo dokončano.

Fran Gerbič.

Novi češki naučni slovník. V časopisu »Magazin für die Literatur des In- und Auslandes«, letnik 1889. št. 2. sodi Traugott Pech o Ottovem slovníku naučnem prav laskavo. Ta časopis je omenil to delo že v prejšnjem letniku, ali v neprijaznem zmislu, ker je hotel povedati poročevalec nekatere pikre besede Čehom po stranski poti skozi Nemčijo. Zató naj podamo Pechovo sodbo nekoliko natančneje, da pokažemo, kakó sodijo nepristranski, a učenjaki, vestni nemški veščaki o Slovanih. Pech je dokazal namreč že s svojim nemškim prevodom Pypin-Spasovičeve zgodovine slovanskih literatur, da je več slovanskim literarnim vprašanjem. Pravi med drugim: »V Čehih se ni pogrešalo nikdar znanstvenih in literarnih močij; bil je čas, ko so preskrbovali vso Avstro-Ogrsko državo s svojimi oliskanci za upravne in šolske potrebe. Tedaj so se združili bolje v svoji domovini — ali so se pa preselili ti učenjaki na Rusko, na Bulgarsko, v Ameriko. Ker je zadosti močij, je tudi Ottov slovník jako popoln v strokah obče omike, dà, v njem nahajamo marsikak članek, katerega v naših (nemških) slovníkih naučnih (Conservations-Lexika) pogrešamo — gotov dokaz, da to delo ni samó posnetek ali prevod tujih vzgledov. Najnatančneje govori sevéda o domačih, češko-slovaških in v obče slovanskih razmerah. Bogato pa bode delo tudi o avstrijskih, ogrskih, rumunskih, v obče vzhodno-evropskih rečeh in končno v stvarih cerkve rimsko-katoliške in grško-katoliške. Na tem polji more služiti to delo tudi izven domačega jezikovega polja kakor važen in tudi zanesljiv vir.« Po teh opazkah omenja, da je prvo delo te vrste v češki literaturi »Slovník Naučný«, katerega je izdal knjigar L. Kober v Pragi l. 1860.—1874., urejal dr. F. L. Rieger s pomočjo dr. J. Malýja. To delo se odlikuje za óne čase po korenitosti, bogastvu, nepristranosti; slavisti vseh dežel vedó, koliko lepih in zanesljivih virov so zajemali iz njega za svoje stroke. Zató ga veselí, da izhaja sedaj dodatek k njemu. To oceno zabeležimo, da pokažemo, kakó sodijo resni učenjaki o Čehih.

F. H.

Ruska književnost. N. Barsukov opisuje življenje in dela M. P. Pogodinova v dveh zvezkih. — M. J. Suhomlinov je izdal 1. zvezek preiskavanj in studij o ruski lite-